

*ЗНАЧЕННЯ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ
В СУЧАСНІЙ ПРАКТИЦІ ВИХОВАННЯ СПІВАЦЬКОГО
ГОЛОСУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ВОКАЛІСТІВ*

У статті поглиблюється та конкретизується місце та значення надбань минулого для виховання співацького голосу майбутніх педагогів-вокалістів в Україні; конкретизується розуміння процесу розвитку співацького голосу.

Ключові слова: виховання голосу, педагог-вокаліст, співацький голос, вокально - педагогічний досвід.

На сучасному етапі розбудова національної системи освіти в Україні ставить перед навчальними закладами завдання підвищення рівня професійної підготовки до поліфункціональної діяльності та загального культурного рівня розвитку особистості майбутніх педагогів-музикантів. У національній доктрині зазначається: "Мета державної політики щодо розвитку особистості полягає у ... вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати і примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства..." [2, с. 233].

Українська вокальна школа - історичне явище. Формування її методичних засад відбувалося під впливом складних історичних, соціокультурних та політичних подій.

Основні положення теорії розвитку співацького голосу у вокальній педагогіці висвітлювали Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, В. Ємельянов, В. Морозов, О. Стахевич [6]; історичні аспекти розвитку вокального мистецтва та вокального виконавства - В. Багадуров, М. Львов, І. Назаренко, А. Шавердян; розвиток української вокальної педагогіки - В. Антонюк, Б. Гнидь, В. Іванов, Л. Прохорова; психологічні засади розвитку умінь та навичок - Л. Виготський, О. Леонтьєв, Р. Немов, С. Рубінштейн, С. Науменко; психологічні аспекти вокального процесу - В. Єрмолаєв, Б. Теплов, Л. Чистович, А. Зданович; фізіологічні основи постановки голосу - М. Грачова, І. Павлов, І. Сеченов, О. Яковлев, Л. Работнов, К. Злобін, Ю. Фролов.

Огляд фундаментальних праць з теорії музичної педагогіки свідчить, що більшість досліджень у галузі

вокальної педагогіки присвячувалися проблемам розвитку співацького голосу вокалістів-виконавців, підготовці професійних співаків до виконавської діяльності. Проблеми розвитку вокальних умінь та навичок у майбутніх педагогів-музикантів недостатньо розкриваються в науково-методичних дослідженнях.

Проте, значне зростання зацікавленості у вокальному мистецтві (не тільки спеціалістів) у різних сферах людської діяльності і, зокрема, масове поширення різноманітних "модних" шоу-програм, мистецьких майстерень, конкурсів, кастингів, творчих проєктів тощо, засвідчують брак професійного підходу до кваліфікованої підготовки вокально-педагогічних кадрів, здатних задовольнити потреби сьогодення. А нові вимоги, як відомо, погребують якісно нових спеціалістів, які б зуміли професійно реалізувати ці проблеми.

Мета статті полягає в розкритті та уточненні значення вокально-педагогічного досвіду в сучасній практиці виховання співацького голосу майбутніх педагогів-вокалістів

Науково-методичні засади розвитку співацького голосу вокалістів є спільними для підготовки фахівців різних напрямів. Окрім мистецьких навчальних закладів, де відбувається виховання солістів-виконавців, у країні функціонують музично-педагогічні факультети, на яких здійснюється підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва для шкіл різного типу.

Процес підготовки майбутніх педагогів-музикантів до вокально-педагогічної діяльності як у загальноосвітніх, так і в школах мистецтв вимагає чіткого усвідомлення значення впливу особистості вчителя на формування музичної культури школярів, його педагогічної компетентності та рівня професійної підготовленості. Досконале володіння педагогом співацьким голосом, широкою палітрою засобів передачі змісту вокального твору є необхідною умовою залучення учнів до світу музичного мистецтва.

Поліфункціональність професії педагога-музиканта вимагає від нього володіння знаннями і вміннями у різних сферах діяльності: науково-методичній, викладацькій, організаторській, виконавській. Так, педагог-музикант має досконало володіти власним співацьким голосом, умінням гри на музичному інструменті, бути виконавцем, лектором, володіти педагогічною майстерністю, ґрунтовними знаннями методики музичного виховання учнів, бути

обізнаним із сучасними тенденціями розвитку культури та освіти.

Загалом, розвиток співацького голосу є важливою складовою процесу фахової підготовки студентів, спрямованою на формування професійних якостей майбутнього педагога-вокаліста, художньо-естетичних смаків, здатності до художньо-творчої діяльності. Методика розвитку співацького голосу майбутніх педагогів-вокалістів повинна передбачати формування навичок координування вокальної діяльності студентів, що полягає у чіткому усвідомленні основних закономірностей вокального процесу, розвитку навичок самодіагностики та самоаналізу власного співацького процесу, досконалому володінні комплексом вокально-технічних навичок.

Розвиток співацького голосу ґрунтується на методичних засадах вітчизняної та зарубіжної вокальної педагогіки, глибокому вивченні музичних традицій українського народу. Питання збереження традицій українського вокального мистецтва та використання новаторських ідей у подальшому розвитку є надзвичайно важливим. У національній доктрині зазначається: "Національне спрямування освіти є одним з основних пріоритетів... Національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури" [2, с. 235]. Таке глибоке розуміння проблеми можливе лише за умови передбачених перспективи розвитку музичного мистецтва в майбутньому, яке має базуватися на вивченні його здобутків. Відсутність перспективи розвитку вокального мистецтва так само згубне для нього, як зневажання випробуваних часом традицій.

Сучасне трактування вокального процесу тісно пов'язане з фізіологічною та психологічною природою особистості як особливого виду емоційного настрою людини, її організму, удосконалення якого вирішується системою спеціальних творчих завдань. Процес співу, як глибинний пласт людських емоцій, виявляє найкращі фізичні і духовні якості особистості. Уміння людини бачити себе "зі сторони", тобто усвідомлювати своє "Я" як унікального Божого створіння - найважливіший крок творчого взаєморозуміння між учнем і педагогом у вокальному класі, що сприяє звільненню організму співака

від різного роду скованості і комплексів та активно допомагає опанувати ази вокального мистецтва. "Психологічна свобода - є емоційна свобода. Голос - це багатство і дар Божий, І варто подумати, як його зберегти, як ним розпорядитися, кому і як довіритися і як голос повинен служити високому мистецтву" - наголошує педагог-вокаліст Н.Б. Гонтаренко [3, с. 26].

Сучасні тенденції вокальної підготовки майбутніх спеціалістів спрямовані на удосконалення змісту вокального навчання у ВНЗ та створенні системного підходу до навчально-виховного процесу, зокрема, розробки цілісного системно-методичного комплексу, оскільки спів ґрунтується на функціональній діяльності людського організму, освоїти який неможливо без усвідомленого і цілеспрямованого керування цією функцією. Педагогічний процес вокального розвитку педагогів-вокалістів, таким чином, впливає із закономірностей звукової природи голосу людини, тобто фізіологічних особливостей організму.

Проблема комплектації змісту вокальної підготовки майбутніх спеціалістів музично-естетичного профілю тісно пов'язана зі специфікою самого співу. Його опрацювання відбувається в комплексі (теоретичних знань і практичних вокально-технічних умінь та навичок), оскільки теоретичні знання проблем вокальної педагогіки і практичний досвід застосування навчальних дій як механізмів педагогічного керівництва функціями голосотвірних органів перебувають у постійному взаємозв'язку і взаємозалежності. Таке засвоєння знань, умінь і навичок властиве чуттєво-емоційній сфері людини, яка характеризується трирівневою структурою перебігу психічних процесів сприйняття - підсвідомого, раціонального і духовного (Дж. Лаурі-Вольпі) [8].

Конкретизуючи розуміння процесу розвитку співацького голосу, можна зробити висновок, що основним завданням постановки голосу є дисциплінування рухів м'язової системи голосового апарату, тобто набуття рухових навичок, що безпосередньо залежить від усвідомлення основних закономірностей звукоутворення, резонування, артикуляції, дихальних рухів, їх ролі у процесі фонації, знання фізіології голосового апарату, розвитку навичок координування роботи голосового апарату за допомогою вокально - слухового контролю. Під розвитком співацького голосу розуміється процес його постановки і

підготовки до професійного використання. Розвиток співацького голосу передбачає встановлення нових рухових стереотипів, автоматизацію вокальних дій, вироблення вокальної техніки з високим імпердансом, присутності високої та низької співацької форманти у спектрі співацького звуку, вдосконалення усіх акустичних якостей співацького голосу. Реалізація процесу розвитку співацького голосу відбувається за рахунок використання методики розвитку співацького голосу та аналізу проблем методики розвитку співацького голосу.

Для організації комплексного характеру навчання студентів виникає передусім питання тематичного розподілу необхідного теоретичного матеріалу, який би в послідовному і систематизованому викладі розкривав зміст співацького процесу. Аналіз практики вокального навчання студентів на музичних факультетах в обсязі навчальної дисципліни "Постановка голосу", наприклад, засвідчує брак системного підходу до викладу теоретичного матеріалу з основ співацького мистецтва та вокальної педагогіки, оскільки вокальна підготовка студентів тут спрямована на індивідуальний розвиток елементарних співацьких здібностей і можливостей кожного з них. Проте, враховуючи різну базову загально-музичну і попередню вокальну підготовку студентів музичного факультету, які часто не мають відповідних співацьких навичок і вокальних даних, таке навчання не дає бажаних результатів. Подолати цю невідповідність, на думку спеціалістів, можна зосередивши увагу на загальних теоретичних положеннях співацького мистецтва, які б склали основу навчально-пізнавального процесу орієнтованого, насамперед, на студентів, що не мають відповідної базової підготовки і не володіють елементарними співацькими навичками. Це дозволило б упорядкувати через інформаційний блок знань комплексну індивідуально-практичну роботу з голосом на всіх рівнях навчального процесу.

Тому одним із шляхів інтенсифікації навчального процесу є, насамперед, розширення дисциплін вокального циклу через упродовження лекційного курсу з загальної теорії співу для студентів I - II курсів, який вміщав би обсяг науково - теоретичної інформації з проблем голосоведіння і сприяв формуванню у студентів необхідних знань для забезпечення кваліфікованої широкопрофільної практичної діяльності як в майбутній виконавській, так і в педагогічній та соціокультурній сферах.

У спеціальній літературі це питання ще не знайшло належного вирішення, хоча саме науково-теоретичний матеріал є одним з найефективніших у розвитку усвідомленого підходу до процесу звукоутворення через розуміння специфіки рефлексорних зв'язків у діяльності нервово-м'язової системи організму співаючого, здатного формувати самоконтроль в співі, що лежить в основі самовдосконалення фахівця-музиканта як спеціаліста музично-естетичного профілю.

Проблема розвитку співацького голосу педагогів-вокалістів ще не отримала достатнього відображення в науково-методичній літературі, тому проблема підготовки спеціалістів вокально-педагогічної кваліфікації містить ряд суперечностей. Це пов'язано, насамперед, з браком відповідних теоретичних і практичних аспектів досліджуваної проблеми. Наявні методики не охоплюють усього комплексу вокальної підготовки майбутніх спеціалістів-музикантів, недостатньо врахована специфіка вокальної підготовки фахівців, необхідність оволодіння навичками усвідомленого координування вищою діяльністю тощо.

Тенденції до зростання якості та широти фахової підготовки спеціаліста-музиканта розширює комплекс вимог до його підготовки в сучасних умовах ВНЗ, які стосуються: 1) розвитку комплексної теоретичної і практичної обізнаності; 2) оволодіння навичками усвідомленого координування вокальною діяльністю; 3) виховання вокально-моторного слуху як основної якості комплексних відчуттів у процесі співу (вібро-, баро-, пропріорцепцій), що сприяють розвитку усвідомленого підходу до процесу голосоутворення; 4) удосконалення комплексу адаптивних методів навчання для студентів з метою пристосування їх до умов навчання (з врахуванням попередньої базової освіти та вокальних здібностей); 5) конкретизації теоретично-практичної бази навчального матеріалу для формування навичок самостійної роботи, самоаналізу, саморозвитку та самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андтуладзе Н. Номо cantor. Очерки вокального искусства / Н. Андтуладзе. - М.: Аграф, 2003. - 240 с.
2. Вища освіта в Україні. Нормативно - правове регулювання / заг. ред. А.П. Зайця, С. Журавського. - К.: ФОРУМ, 2003. - 950 с.
3. Гонтаренко Н.Б. Сольное пение: Секреты вокального

- мастерства. - Серия "Любимые мелодии". Метод, пособие / Н. Гонтаренко. - Ростов - на -Дону: Феникс, 2006. - 155 с.
4. Дмитриев Л. Голосообразование у певцов / Л. Дмитриев. - М.: Музыка, 1962. - 56 с.
  5. Прохорова Л. Українська естрадна вокальна школа: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації / Л. Прохорова. - Вид. 2-е. - Вінниця: Нова книга, 2006. - 384 с.
  6. Стахевич А. Теоретические основы процесса постановки голоса в вокальной педагогике/ А. Стахевич. - Сумы, 1990. - 44с.
  7. Фоломеева Н.А.. Значение учебно-методических комплексов для курсов эстрадной направленности на факультете искусств педагогического ВУЗа / Н. Фоломеева // Международный научный журнал "Наука и мир". - Волгоград. - № 3 (7). Том 3, 2014. - 8. 105 - 109.
  9. Юшманов В.И. Вокальная техника и ее парадоксы. [Монография] / В. Юшманов. - С.-Пб.: "ДЕАН", 2001,- 128с.

ГурбаВ.Т.

*ЗНАЧЕНИЕ ВОКАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОПЫТА В
СОВРЕМЕННОЙ ПРАКТИКЕ ВОСПИТАНИЯ
ПЕВЧЕСКОГО ГОЛОСА БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-
ВОКАЛИСТОВ*

В статье углубляется и конкретизируется место и значение опыта прошлого для воспитания певческого голоса будущих педагогов-вокалистов в Украине; конкретизируется понимание процесса развития певческого голоса.

Ключевые слова: воспитание голоса, педагог-вокалист, певческий голос, вокально - педагогический опыт.

Gurba V.T.

*THE VALUE OF VOCAL TEACHING EXPERIENCE IN
MODERN PRACTICE SINGING
VOICE TRAINING FUTURE TEACHERS VOCALISTS.*

The article deepens and specifies the place and significance of the experience of the past for the education of future teachers of singing voice singers in Ukraine; concretized understanding the development of the singing voice.

Key words: education voice teacher and singer, singing voice, vocal and teaching experience.